

ΔΥΟ ΘΑΣΙΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ ΤΟ 1919

Ανδρέας Κ. Παπανδρέου

Ο ένας απ' αυτούς ήταν ο Νίκος ο Βασιλικός απ' το Ραχώνι. Ήταν δεν ήταν 18 χρονών παιδί, όταν ξενιτεύτηκε απ' το χωριό του και τράβηξε για την πολύβουη και πολύκοσμη μακεδονική πρωτεύουσα, όπου κατατάχτηκε εθελοντής στο Στρατό κι έμαθε την τέχνη του οδηγού αυτοκινήτου. Ήταν η εποχή που μόλις τέλειωνε ο φοβερός εκείνος πόλεμος των χαρακωμάτων που τον λέμε Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Στη Θεσσαλονίκη βρισκόντουσαν ακόμα όλα τ' ανθρώπινα τσιασίτια και λογής-λογής συμμαχικά στρατεύματα, όταν εκεί στα παραπήγματα της Τούμπας, μετά το πρωτοχρονιάτικο φαγητό, κλείσαν απότομα οι πόρτες του καταυλισμού του Όρχου Αυτοκινήτων κι ο λοχαγός άρχισε να δείχνει «εσύ απ' εδώ κι' εσύ απ' εκεί με τους βοηθούς σας. Ετοιμαστείτε και στ' αυτοκίνητά σας για το λιμάνι». Κανείς δεν ήξερε τι επρόκειτο να συμβεί, αλλά η διαταγή ήταν διαταγή κι έπρεπε να εκτελεστεί αχολιάστα. Σε μερικές ώρες κάποιος γερανός τους άρπαζε αυτοκίνητα, οδηγό και συνοδηγό και τους άδειαζε κυριολεκτικά στο κατάστρωμα του μεγάλου γαλλικού καραβιού που λεγότανε «Σέϋν». Πεζικάριοι και πυροβολητές με τα κανόνια τους είχαν αρχίσει από νωρίτερα να ανεβαίνουν στο πλοίο, το οποίο αργά το βράδυ της πρωτοχρονιάς του 1919 έβαζε πλώρη για τα Στενά κι απ' εκεί για την Οδησό της Ρωσίας. Πάνω στο πλοίο δόθηκε βαρύς ρουχισμός, ειδικές μανδύες—κάπες που να προστατεύουν αποτελεσματικά απ' το κρύο, ενισχυμένη τροφή και ούισκυ, που για πρώτη φορά έπιναν οι Έλληνες στρατιώτες. Μια μικρή προσόρμιση στην Πόλη κι απ' εκεί «βουρ» για τη Μαύρη Θάλασσα, που δεν ήταν «Εύξεινη» αλλά τρομερά φιλόξενη, καθώς ανοιγόταν μπροστά τους μαύρη σαν κόλαση με τα τεράστια κύματα σαν δαίμονες ν' ανοίγουν φριχτές υδάτινες κοιλιές, έτοιμες να καταπιούν το μεγάλο εμπορικό, που χοροπηδούσε πια σαν καρυδότσεφλο. Ο καπετάνιος διέταξε όλοι οι επιβάτες του πλοίου να φορέσουν τα σωσίβια και οι Γάλλοι ναύτες είχαν τεθεί σε συναγερμό στα πόστα τους. Πολλοί φαντάροι στεριανοί, που δεν ήξεραν τί θα πει θάλασσα, βλέποντας εκείνους τους υδάτινους όγκους να χοροπηδούν

στο μανιασμένο ταπέτο της απεραντοσύνης του πελάγου, άρχισαν να κλαίνε και να σταυροκοπιούνται, άλλοι να ξερνούν από ναυτία και να είναι πεσμένοι χάρω στο κατάστρωμα. Ύστερα από αρκετές μέρες ταλαιπωρίας έφτασαν επί τέλους στη νύφη της Μαύρης Θάλασσας, την όμορφη Οδησσό.

Οι πεζικάριοι και οι πυροβολητές δε σταμάτησαν και τράβηξαν, ύστερα από κανά δυο μέρες, στα πόστα τους, για τις χιονισμένες απέραντες πεδιάδες της Ρωσίας σ' ενίσχυση των Λευκορώσων και των λίγων αγγλογαλλικών δυνάμεων. Ήταν η εποχή που η Γαλλία του Κλεμανσώ είχε στείλει στη Ρωσία για να καταπνίξει τη ρωσική επανάσταση μαζί με τους Άγγλους συμμαχικά στρατεύματα, που φυσικά την πλειονότητα την αποτελούσαν Έλληνες στρατιώτες. Τα συμμαχικά στρατεύματα θα πολεμούσαν στο πλευρό των Λευκορώσων, που είχαν σαν αρχηγούς τον στρατηγό Νατίκιν και το ναύαρχο Κόλτσακωφ. Κι ενώ τα άλλα ελληνικά τμήματα τράβηξαν για το εσωτερικό και ιδιαίτερα για την Κριμαία, όπου τελικά στις μάχες έμειναν για πάντα στην Ρωσία 157 Έλληνες αξιωματικοί και στρατιώτες, μερικά απ' τα 20 Φιάτ έμειναν στην Οδησσό, κι ανάμεσά σ' αυτούς τυχερός ήταν και ο Νίκος Βασιλικός.

Όπως μου διηγήθηκε, η Οδησσός τότε ήταν μια εμπορική πόλη μεγάλη, όπου ανθούσε η ελληνική παροικία. Ύπήρχαν δύο ελληνικές εκκλησίες και πολλά ελληνικά καφενεία που έφεραν όλα ελληνικά ονόματα και ιδιαίτερα τα ονόματα των μαχών του ελληνικού στρατού στο Μπιζάνι, στο Κιλκίς, στο Λαχανά κλπ. Οι Έλληνες τους στάθηκαν τρομερά φιλόξενοι και ιδιαίτερα οι Χιώτες. Αυτοί που έμεναν μέσα στην Οδησσό πέρασαν μια ζωή αλησμόνητη. Η Ρωσία στις μεγάλες πόλεις της ήταν και τότε πολύ μπροστά και τα θέατρα της, οι όπερές της, τα μέγαρα των μεγαλουπόλεων, οι δρόμοι δεν είχαν να ζηλέψουν τίποτε απ' την Ευρώπη. Ο κόσμος στην Οδησσό ήταν σε τρομερό πολιτιστικό επίπεδο ανεβασμένος σε σύγκριση με την Ελλάδα εκείνης της εποχής. Αλλά φυσικά ήταν επόμενο η άτυχη εκείνη εκστρατεία, που δεν έπρεπε να γίνει καθόλου, και που δεν είχαν καμιά δουλειά οι Έλληνες να χύσουν το αίμα τους για εσωτερικά θέματα του ρωσικού λαού (αργότερα το πληρώσαμε στη Μικρασιατική Εκστρατεία), να πάρει τέλος και ο στρατηγός Ντ' Ανσέλμ, σε συνεννόηση με τον Άγγλο ναύαρχο και με τη συγκατάθεση φυσικά των Κυβερνήσεών τους, να διατάξει αποχώρηση των συμμαχικών στρατευμάτων απ' τη Νότιο Ρωσία. Και αρχές Απριλίου 1919 άρχισαν και τα ελληνικά στρατεύματα να υποχωρούν απ' τη Ρωσία ακολουθώντας τη γραμμή Δνειπέρου Όβιδιουπόλεως, Άκχερμαν και Γαλάτσι Ρουμανίας. Ο Νίκος Βασιλικός οδηγώντας το νοσοκομειακό Φιάτ και συνοδηγό του ένα Δυτικομακεδόνα ακολουθούσε τις στρατιωτικές φάλαγγες. Τα χιόνια είχαν αρχίσει να λιώνουν αλλά το κρύο ήταν ακόμα αρκετά τσουχτερό. Καθώς περνούσαν τις απέραντες πεδιάδες της Νότιας Ρωσίας, βλέπει έναν ξεμοναχιασμένο στρατιώτη ν' ακου-

μπά σ' ένα ανάχωμα. Το πρόσωπό του ήταν πελιδνό, τα μάτια του φλογισμένα, με βαριά και δύσκολη την ανάσα. Οι άλλοι στρατιώτες τον είχαν αφήσει, μια και δεν μπορούσε να τους ακολουθήσει. Ήταν μόνος και η νύχτα, η άγρια ρωσική νύχτα, με το διαπεραστικό κρύο σε λίγο θα τον κατάπινε, αν δεν τον έπαιρνε κάποιος. Φρενάρησε και είπε στο βοηθό του να κατεβούν για να τον πάρουν. Σαν τον πλησίασε, έμεινε με το στόμα ανοιχτό: — Τί γυρεύεις εδώ, ρε Κώστα; Γιατί ξώμεινες; Ο άλλος με τα φλογισμένα απ' τον πυρετό μάτια του δυσκολευόταν να πιστέψει. Δεν πίστευε στη σωτηρία του. Το μόνο που είπε ήταν: — Εσύ Νίκο; Δεν μπορώ, είμαι άρρωστος. Και με τα στιβαρά νεανικά τους μπράτσα τον άρπαξαν και τον έβαλαν στο αυτοκίνητο, φτάνοντας σώοι στο Γαλάτσι. Ο στρατιώτης αυτός ήταν ο Κώστας Σπυρίδης, συγχωριανός του Νίκου Βασιλικού απ' το Ραχώνι. Η περιπέτεια στη Ρωσία σε λίγο έληγε κι ένα ελληνικό πλοίο με το όνομα «Ηρώ» απ' ένα παραδουνάβιο λιμάνι τους έφερνε πίσω αλλά όχι στην πατρίδα αλλά στη Σμύρνη. Απ' εκεί άρχιζε μια καινούργια περιπέτεια πολύ μακρινή και με πολύ άσχημο τέλος. Ο Κώστας Σπυρίδης ατυχώς κατά τη διάρκεια της Μικρασιατικής Εκστρατείας ξαναρρώστησε και πέθανε. Η τύχη του φαίνεται πως τον κυνηγούσε.

Ο άλλος Θασίτης ήταν ο καπετάνιος Τάσος Παπαβασιλείου απ' το Καζαβίτι που υπηρετούσε τότε σαν ναύτης στο πολεμικό πλοίο «Πάνθηρ» με κυβερνήτη τον Νιάννο Γιαννικώστα, αντιπλοίαρχο. Αυτοί περιπολούσαν στα λιμάνια του Εύξεινου Πόντου στη μεριά κυρίως της Κριμαίας και Αζοφικής υπό τις διαταγές του Άγγλου ναυάρχου. Υπήρχαν και κάτι γαλλικά πολεμικά αλλά οι Γάλλοι ναύτες εστασίασαν και λίγο έλειψε ο Εγγλέζος ναύαρχος να τους βυθίσει. Ο «Πάνθηρας» έφυγε τελευταίος, αφού πια οι Αγγλογάλλοι παρέδωσαν τις πόλεις και τα λιμάνια στους μπολσεβίκους. Οι Γάλλοι μάλιστα ναύτες, όταν έβλεπαν τον «Πάνθηρα» και άλλα ελληνικά πολεμικά να τραβούν για να χτυπήσουν με τα κανόνια τους τις θέσεις των μπολσεβίκων, καθώς περνούσαν δίπλα τους φώναζαν «βιβ λα μπολσεβίκ» και έδειχναν στους Έλληνες ναύτες τα γεννητικά τους μόρια, βρίζοντάς τους. Όλες εκείνες οι παράλιες ρωσικές πόλεις είχαν πολλούς Έλληνες, οι οποίοι συναγωνίζονταν μεταξύ τους ποιος να πρωτοφιλοξενήσει τους Έλληνες ναύτες. Ο ναύαρχος Κακουλίδης με το «Λήμνος» σήκωσε πια άγκυρα για την Ελλάδα και τελευταίος έμεινε ο «Πάνθηρας» (αντιτορπιλικό) με το Γιαννικώστα. Τα πάντα πια είχαν παραδοθεί στους Ρώσους κι έπρεπε σε λίγο να φύγουν. Ο μπολσεβίκος στρατηγός Αταμάνωφ, ένας νέος άνθρωπος γύρω στα 32 χρόνια, ζήτησε να επισκεφθεί τον καπετάνιο στο πλοίο για να τον αποχαιρετίσει, πράγμα που έγινε δεκτό. Πραγματικά μια ατμάκα τον έφερε στο καράβι μαζί με τη γυναίκα του, που ήταν μια πολύ όμορφη Ρωσίδα. Ο Αταμάνωφ όμως ήταν τύφλα στο μεθύσι και ύστερα από τα πρώτα κεράσματα στο πλοίο, άρχι-

σε να φωνάζει «Ούρα» και ο Γιαννικώστας με τους αξιωματικούς για πλάκα φώναζαν κι αυτοί «Ούρα». Αλλά η «πλάκα» αποκορυφώθηκε, όταν προς γενική έκπληξη, γυρνώντας προς το πλήρωμα, που τον κοίταζε περίεργα, και γελώντας τους είπε μεθυσμένα αλλά με σοβαρό ύφος: — Απορώ με σας, γιατί δε σφάζετε τους αξιωματικούς σας και δεν τους πετάτε στη θάλασσα. Πριν δυο μέρες στο πλοίο είχαν έρθει και ζήτησαν άσυλο ένας Ρώσος αεροπόρος και ένας αρχίατρος με τις γυναίκες τους, που σαν άκουγαν κρυμμένοι στις καμπίνες των αξιωματικών τις φωνές και τις ευχές για σφάξιμο των αξιωματικών από τους ναύτες, οι καρδιές τους πήγαν στην Κούλουρη. Τελικά ο Αταμάνωφ τους χαιρέτισε όλους και τους ευχήθηκε καλή επάνοδο στην πατρίδα αλλά φυσικά χωρίς ... τους αξιωματικούς.